

(א) ערכין כט: [ע"ש].
 (ב) [לעיל לג. לקמן קט.].
 (ג) [ערכין סה.]. ד' לעיל
 מא. [ע"ש גג.]. (ד) ס"א
 כג. (ו) מעות כה. (ז) ס"א
 אינו רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אכל היבא דליכא
 תבואה סלקא: (ב) רש"י
 ד"ה הא איכא וכו' ידידיה
 גרס הס"ד ואח"כ מ"ה
 סלקא ליה: (ג) תוס'
 ד"ה אלא וכו' דלי אמת
 בשלמא דמכח מדינה:
 (ד) בא"ד כי אישתדוף
 רובא: (ה) ד"ה תמיז וכו'
 רוח גבורה כל"ל ואת
 ו' נמחק:

מוסף רש"י

אינו עולה לו מן
 המנין. השמי שנים, דהא
 שני תבואות כתיב שמי
 שנים הראויין לתבואה
 משהה ציר לוקח (שד"ח
 כט.). אפקעתא דמלכא
 דיא. מלת המלך (ע"ה)
 (ט). דמתניין עדי דובי
 בקריניהו. ר' חנינא בן
 דוסא הוה ליה חק עין,
 אמרו ליה קא מפסין שיק
 (שד"ח) אמר אי קא מפסין
 ניכליכו דובי (דובים חפצים
 בשדות) ואי לא כל דהא
 ומדא תמיז לאורחא דובא
 בקריניהו, לאורחא אימיז כל
 מדא ומדא דובא בקריניהו
 (תענית כה. ורש"י.).

המקבל שדה מחבירו פרק תשיעי בבא מציעא קו.

מאי. מי אמרינן ארבע שדות ססבינותיה לא נשדפו או דלמא
 אמר ליה אילו היו זרועות תבואה אף הן נשדפו: **זרע אחר מאי.**
 אס תמצא לומר אספסתא לאו הפסקה היא משום דלאו בכלל
 גזירת פורענות התבואה הוא דלמא ליה אילו תבואה הואי איהו
 נמי אישתדוף זרע אחר מי הו
 הפסקה: **וטגור אומר.** מה שצדק
 מן היולר יעשה ואני לא צדקתי מן
 השמים בתחילת השנה שילימי
 צעורים אלא צמטין: **כל שדוסי.**
 ככל מקום שהן: **לסך.** מולך: **וולאו**
ארעסיה. ואפי' ישנן צדקתה אחרת:
היטה שנה שדפון. גזי מוכר בזמן
 שהיזבל נוהג שאינו מותר לו לגאול
 פחות משתי שנים תנן לה צערכין
 שלא ירדו בשמים: **אינו עולה לו מן**
המנין. שמי שנים: **הא איכא תבואה**
דזוכתא אחריסי. אע"ג דההוא צבאגא
 אישתדוף אמרינן לתא ידידיה (נמזל
 ידידיה) גרס (ט) וסלקינן ליה מגרע
 מדמייס מנה שמגיע לשנה אחת כאילו
 היו צה פירות: **שיש צהן תבואה.**
 צדום מקום צארכ: **אפקעתא**
דמלכא. המלך ציטלו מלזרעה והרי
 היא כמו שאינה ולא קראה הכתוב
 לישאל שנת תבואה: **אלא מעסה.**
 אי כמאן דליתה: **לא תעלה לו גזירוע.**
 מקדוש שדה וצא לפדומו שנתן לו
 הכתוב פדיון בתחילת היזבל חמשים
 שקל כסף (ויקרא כו) ואס אחר היזבל
 וחשב לו הכהן וגו' ונגרע מערכך
 (שס) שנים שעברו הוא נגרע מן
 החשבון כמה שמגיע להם ונותן כמה
 שמגיע לשנים הבאות. וכיון דבשביעית
 כמאן דליתנהו למה הן נמנות לפחות
 את הפדיון דמתן נותן סלע ופונדיון
 לשנים הבאות שזהו החשבון המגיע
 לכל שנה כשאתה מחלק חמשים
 סלעים למ"ט שנים נמצאו שביעיות
 מועילות לגרע הפדיון דלי מלית
 שבע שמיטות ומחלק חמשים שקלים
 למ"צ שנה מגיע לכל שנה קרוב
 לסלע ודינר: **למשטה ציה פירי.**
 הלכך סלקא ליה דגזי פדיון שדה
 אחוזה לא כתיב שני תבואות: לא
 שנו. אס מכת מדניה היא מנכה
 לו: **אלא לא זרעה.** ואשתדוף
 רובא דצבאגא לא מנכה ליה: רבי
 חנינא בן דוסא במסכת מענית:
 פסס

אי הוית חוית לאשתדורי לך הוי משתייר לך מרנפשאך. גזי מוכר
 איכא למימר הכי דאפילו יפטור אותו הממכיר מליתן חכירותו
 הרי לא נשתייר כלום דצנשדף כל השדה איירי והא דקמתי מנכה לו
 לישנא קלילא נקט אי נמי
 המעט הנמצא לענין שיהא קורא
 כי נשארנו מעט מהרצה כיון ששום
 שדה לא פלט מהפסד מרובה אכל
 ממכיר שגוף הקרקע שלו וממנו יש
 לו לקבל חכירות כדאמר לעיל
 מארעאי קבעינא יכול הממכיר לומר
 לחוכר כי נשארנו מעט מהרצה והרי
 נשאר לי חכירותי מה שקצבתי עמך
 צדך וכן כורין: **אלא מעתה**
שביעית תעלה בו. תימה מאי אלא
 מעתה צללו הכי תקשה אצרייתא
 אמאי אף שביעית עולה מן המנין כיון
 דלא דמי לשני אליהו וי"ל דשפיר
 קאמר אלא מעתה דלי אמת (א)
 דמכת מדינה לא חשיב אלא דומיא
 דשני אליהו אמי שפיר דהוה תלינן
 טעמא צמה שזו השדה אינה ראויה
 לתבואה לא מיקרי שני תבואות והיינו
 כי ליכא תבואה צעולם כגון שני
 אליהו אכל יש תבואה צעולם חשיב
 שדה זו ראויה לתבואה אף על גב
 דאישתדוף רובא דצבאגא אכל שביעית
 ודאי אף על גב דאיכא תבואה צמול
 שדה זו אינה ראויה לתבואה כיון
 שהיא צארכ אכל השמא דלמא כי
 (י) אישתדוף רובא דצבאגא הוה מכת
 מדינה ולא חשיבא שדה זו ראויה
 לתבואה ואפי' הכי גזירת הכתוב
 הוא כיון דאיכא תבואה צעולם עולה
 לו מן המנין א"כ אפי' שביעית נמי
 ומשני שביעית אפקעתא דלמלא הוא
 ואי אפשר להיות תבואה צארכ צהימר
 כלל ולהכי לא מקרי שנת תבואה
 אכל שנת שדפון דאע"ג דהוי מכת
 מדינה אי אשתדוף רובא דצבאגא
 חשיבא אפשר להיות צה תבואה כיון
 שיש צמול צדום מקום צעולם כי
 צאפשר להיות צה תבואה מיקרי
 שנת תבואה וצנשים ככשני אליהו
 חשיב כלל אפשר להיות צה תבואה
 כיון דצדום מקום ליכא:
מתירב רב ששת רועה שהיה
 רועה עדרו בו'. תימה
 אמאי לא פריך ממתניתין דהפועלים
 (לעיל דף גז.): דתנן הארי והדוב הרי
 זה אונס ואמאי נימא אילו נלחם צהם
 הוה מקיים ציה גס את הארי וי"ל
 דהתם כיון שהיה שם ולא צא לו
 רוח גצורה אף יכול לומר דהוה
 מקיים ציה אכל הכא שלא היה שם
 דלמא אי הוה התם היה צו רוח
 (י) וגצורה דעת להלחם והוה מקיים
 ציה גס את הארי כו':
לניסא וזמא מיהא חויא קשיא.
 תימה מאי קשיא הא אמרין
 לעיל דכי אמר ליה זרעה חטין זרעה
 שערי ואשתדוף דמני אמר ליה אי
 זרעמה חטין הוה מקיים צי ותגור
 אומר ויקס לך וכ"ש כשלא זרעה כלל
 דליכא הוכחה שהיה ראויה להשתדף
 וי"ל דשמאל מיירי כגון שאמר
 ליה זרע כל מה שתמצא דהשתמא
 הוא תפלתו של זה שיליח כל מה
 שמתפלל על מין אחד של חטין:
 וקיימא

עין משפט
נר מצוה

לו א מיי פ"ח מהל'
 שכירות הלכה ה סמג
 עשין פט טו"ש"ע ח"מ סי'
 שכת ספיק צ:
 לו ב ג מיי שם טו"ש"ע
 שם ספיק א:
 לח ד מיי פ"ח מהל'
 יובל הלכה י:
 לפ ה מיי פ"ד מהל'
 ערכין הלכה ו:
 ב ד מיי פ"ח מהלכות
 שכירות הל' ה סמג
 עשין פט טו"ש"ע ח"מ סי'
 שכת ספיק צ:
 ד ו מיי פ"ג מהל' שכירות
 הלכה ח טו"ש"ע ח"מ סי'
 רלא ספיק צ וסי שג
 ספיק צ':

תורה אור השלם

- 1 ותגור אומר ויקס לך
 ועל דרכך נגה אור:
 איוב כב כח
- 2 ויאמרו אל יקריהו
 הנביא תפל נא ותחנתנו
 לפניך ותתפלל בעדנו
 אל יי אלהיך בעד כל
 השארית היות פי
 נשארנו מעט מהרצה
 כאשר עיניך ראות
 אתנו: ירמיהו מב ב
- 3 במספר שנים אחר
 היזבל תקנה מאת
 עמיתך במספר שני
 תבואת ימך לך:
 ויקרא כה טו
- 4 לא יבשו בעת רעה
 ובימי רעבון ישבעו:
 תהלים לו יט
- 5 גם את הארי גם הדוב
 הכה עבדך וקהל
 הפלשתי הערל הנה
 קאחד מהם פי תרף
 מערכה אלהים חיים:
 שמואל א י לו

בא א מ"י פ"ח מהל' שפירות הלכה ה סמג עפ"ן טור ש"ע ח"מ ס"י שכב טע"ב וע"ש במ"מ: **בב** ב מ"י פ"ח מהל' איסורי ביאה הלכה ל' סמג לאוין קפו טע"ע אה"ע ס"ט טע"ה א: **בג** ג מ"י פ"ח מהל' שפירות ה"ה סמג עפ"ן פט טע"ט ח"מ ס"י שכב טע"ב: **בד** ד ה"ו ז מ"י שם הלכה ז סמג ט"ז טור ש"ע וע"ש ח"מ ס"י שכב טע"ה א: **בה** ה ט"ו מ"י שם ה"ה ט סמג ט"ז טור ש"ע ח"מ ס"י שכב:

מוסף רש"י

וקיימא בימה להדי רישא פי' בקונט' דכימה וכו' טלה כדאמר בצרכות (דף נח:): ולא דק אלא אמרינן התם דעש וכו' טלה אלא שכימה סמוכה לה ואומר הכי לי בניי ומה שפי' בקונטרס דבזיוס ראשון של אדר כסוף שעה עשירית קיימא כימה כאלמע הרקיע קשה דפועלים לא אמו מדברא עד לאלת הכוכבים כדפי' בירש הפועלים (לעיל דף פג:): ותו דכסוף י' שעות הן עוד היום גדול ואין גרואין הכוכבים ומשמע שגם ליתן סימן לאריסין להכיר שעה שיצאו מן השדה וזה דומק לומר דה"ק כשיחשין לילה או רואין למפרע שצבעם הליכמן הימה כימה להדי רישיהו ונראה לפרש דלמו אריסי מדברא בתחילת הלילה וקיימא כימה להדי רישיהו היינו בתחילת שצט ואז כלה זמן הורע והא דלאמר צ"ל כל הקרבנות (מנחות דף פה:): ושם ד"ה (חורע) שהיו זורעים קודם הפסקה ע' יום וזהו חמשה יומי בתוך שצט התם שרקקע חשובה היא שזורעין זה ללורך העומר נמשך שס ימי חרע יותר אי"נ דבתחילת שצט של חמה הוא דקיימא כימה להדי רישיהו ואין תחילת של שצט של חמה מתחיל כרוב שנים יותר מע' יום לפני הפסקה: **שדא** ביה אספסתא ועבדי. לא הוה לריך למימר שדא ציה אספסתא דכלאו הכי מני למימר אילו הוה זרע אספסתא הוה עזלא אלא מעשה הוה הכי:

אמר ליה נהר מלכא סבא לא עביד דמיסכר מכת מדינה היא זיל נבי ליה אמרו ליה רבנן לרבא הא אגן תנן ר' יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מן חכורו אמר להו לית דחש לה לדר' יהודה: **מתני'** והמקבל שדה מחבירו בעשרה כור חטים לשנה ולקתה נותן לו מתוכה היו חטיה יפות לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק אלא נותן לו מתוכה: **גמ'** ההוא גברא דקביל ארעא לאספסתא ככורי דשערי עבדא אספסתא וחרשה זורעה שערי ולקו הני שערי שלחה ר' רב חיבא מסורא דפרת לקמיה דרבינא כי האי גונא מאי כי לקתה נותן לו מתוכה דמי או לא אמר ליה מ' דמי התם לא עבדא ארעא שלחותא דמרה הכא עבדא ארעא שלחותא דמרה ההוא גברא דקבל פרדס מחבריה בעשר דני חמרא תקיף ההוא חמרא סבר רב כהנא למימר היינו מתני' לקתה נותן לו מתוכה אמר ליה רב אשי ימי דמי התם לא עבדא ארעא שלחותא הכא עבדא ארעא שלחותא ומודה רב אשי בעיניו דכדום ובשדה שלקתה בעומריה: **מתני'** המקבל שדה מחבירו זורעה שעורים לא יזרענה חטים יזרענה שעורים רשב"ג אומר [א] בתבואה לא יזרענה קמנית קמנית יזרענה תבואה ורשב"ג אומר: **גמ'** א"ר חסדא מ"ט דרשב"ג דכתיב ישארת ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפייהם לשון תרמית מיתיבי [ב] מגבת פורים ואין מדקדקין בדבר ואין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו אא"כ התנה במעמד אנשי העיר דברי רבי יעקב שאמר משום ר' רשב"ג מיקל

פעם ראשונה ושניה זרעה ואכלה חנב או נשדפה חוזר זורעה שנית ואם אינו זורעה אינו מנכה לו אפילו היא מכת מדינה: פלוגתא דרבי ורשב"ג גבי נשואה לראשון ומת לשני ומת במסכת יבמות: **מזי** אמר ליה **צעל** הקרקע כל יומי זרע זרע ואויל:

חזינא קשיא ואו *תני הדא פעם ראשונה ושניה זורעה ושלישית אינו זורעה ותניא אידך שלישית זורעה רביעית אינו זורעה לא קשיא הא כרבי הא כרשב"ג הא כרבי דאמר [ב] בתרי זימני הוי חזקה הא כרשב"ג דאמר בתלת זימני הוי חזקה אמר ריש לקיש ילא שנו אלא שזרעה וצמחה ואכלה חנב אבל זרעה ולא צמחה מצוי אמר ליה בעל הקרקע כל ימי זרע [ג] זרעה לה ואויל ועד אימת אמר רב פפא עד דאתו אריסי מדברא וקיימא כימה ארישייהו מיתיבי רשב"ג משום ר' מ' אומר וכן היה רבי שמעון בן מנסיא אומר כדבריו חצי תשרי מרחשון וחצי כסלו זרע חצי כסלו מבת וחצי שבט חורף חצי שבט אדר וחצי ניסן קור חצי ניסן אייר וחצי סיון קציר חצי סיון תמוז וחצי אב קיץ חצי אב אלול וחצי תשרי חום רבי יהודה מונה מתשרי ר"ש מונה מרחשון מאן מיקל בכוליהו ר' שמעון וכולי האי לא קאמר לא קשיא הא דקבלה מיניה בחרפי הא דקבלה מיניה באפלי': רבי יהודה אומר אם קבלה ממנו במעות: ההוא גברא דקביל ארעא למיזרעה [ג] בהו [ד] תומי אגודא דנהר מלכא סבא כוזי איסתבר נהר מלכא סבא אתא לקמיה דרבא

עביד דמיסכר מכת מדינה היא זיל נבי ליה אמרו ליה רבנן לרבא הא אגן תנן ר' יהודה אומר אם קבלה הימנו במעות בין כך ובין כך אינו מנכה לו מן חכורו אמר להו לית דחש לה לדר' יהודה: **מתני'** והמקבל שדה מחבירו בעשרה כור חטים לשנה ולקתה נותן לו מתוכה היו חטיה יפות לא יאמר לו הריני לוקח מן השוק אלא נותן לו מתוכה: **גמ'** ההוא גברא דקביל ארעא לאספסתא ככורי דשערי עבדא אספסתא וחרשה זורעה שערי ולקו הני שערי שלחה ר' רב חיבא מסורא דפרת לקמיה דרבינא כי האי גונא מאי כי לקתה נותן לו מתוכה דמי או לא אמר ליה מ' דמי התם לא עבדא ארעא שלחותא דמרה הכא עבדא ארעא שלחותא דמרה ההוא גברא דקבל פרדס מחבריה בעשר דני חמרא תקיף ההוא חמרא סבר רב כהנא למימר היינו מתני' לקתה נותן לו מתוכה אמר ליה רב אשי ימי דמי התם לא עבדא ארעא שלחותא הכא עבדא ארעא שלחותא ומודה רב אשי בעיניו דכדום ובשדה שלקתה בעומריה: **מתני'** המקבל שדה מחבירו זורעה שעורים לא יזרענה חטים יזרענה שעורים רשב"ג אומר [א] בתבואה לא יזרענה קמנית קמנית יזרענה תבואה ורשב"ג אומר: **גמ'** א"ר חסדא מ"ט דרשב"ג דכתיב ישארת ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפייהם לשון תרמית מיתיבי [ב] מגבת פורים ואין מדקדקין בדבר ואין העני רשאי ליקח מהן רצועה לסנדלו אא"כ התנה במעמד אנשי העיר דברי רבי יעקב שאמר משום ר' רשב"ג מיקל

וכן כל אחד שני חדשים י"ב חדשים לששה עמים: **מסחילת פטרי** מתחיל למנות שני חדשים בכל עת: **מאן קמיקל** במשך ימי הורע למי שצא לאחר זרעו: **ר"ש** שמנה מן מרחשון ואומר מרחשון וכסלו זרע: **בחרפי** חטין ושיפון הנזרעין בתחילת החורף: **באפלי** שזורין וקטניט הנזרעין באדר: **איספסתא** לשון (בכאשית מ) ויסכרו מעינות תהום. נסתמה הליכמו שזכזכו העלוניים העלוניים הסיבכו דרך אחרת ואין ירק מנליה אלא בקרקע נרצת בארץ לה: **מסמ מדינה** לא עליו לצדו עברה. ולאסוקי ארעמה נמי לא הוה ליה דלח הוי עבד למיסכר: **מתני'** ונקפס. שהיו חטין שדופות וגם כחוסות. וזו בחכירות הולכה לשנותה ולא בקבלנות דאי בקבלנות פשיטא דכל אחד זוכה ומתחייב בחלקו: **גמ'** עבדא אספסתא. היא נקשרת לשלשים יום כדאמר בירש ח"ה (י"ב כה:). וחזר זרעה שעורים: **עבדא ארעא שלחותא**. [ג] צעליה לא חכרה אלא לאספסתא ואילו זרע לה אספסתא ואילו רהו מנליה והוא פסק עמו ליקח שעורין מן השוק: **פרדיסא**. כרס: **פקין**. חמין. **עבדא ארעא שלחותא**. הענינים לא לקו אלא משנעשה יין כחצותיו צמיתו לקה ואמר צבא חמרה (דף נ:): חמרה אכתפא דגברא שזור זה קונה מזה עוב ומנו גורם להחמין: **עניי דכדום**. ענינים שהתלעו: **צעומריה**. צעודן שטוחות ליבם צימות הקיץ דכל [זמן] זה עודן לריכין לקרקע וכן הענינים שהתלעו צין צניר לרדייה. וכגון דלח אחרו יותר מן המנהג: **מתני'** המקבל שדה לזרעה שזורין. וזכחירות קן וכן חטין או שזורין או מעות: **לא יזרענה חטין**. שהחטין מכחשות את הקרקע יותר מן השעורין. והא לא מיתוקמא אלא כחכונות דאי בקבלנות הוה אמרינן מיתכוש ארעא ולא ליכחוש מרה והרי הוה נהנה בשינוי של זולתו: **ורבן שמעון בן גמליאל אומר**. ועטמא מפרש בגמרא: **סבואה** לא יזרענה קטניט. שהקטניט מכחשת הקרקע יותר מן התבואה: **גמ'** מיקל

א [ג] יבמות [כו]. קד: [עירובין יא. תבנות מג: סנהדרין פא: דה"י סד.] א [זיל צה יע"ז]. א גירסת הערוך בערך אבא האחרון אבא אגודא פי' ר"ח אלן של ערבה, ז' לעיל סא: הגירסא רב חנינא ע"י מ"ק ב. דה"י (ט) לעיל עח: [ע"ש] א [לעיל קד:]: א [ע"י מוס' מנחות פה: ד"ה חורב ביאלו יומק].

תורה אור השלם

1 שארית ישראל לא יזעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפייהם לשון תרמית פי' המזה יקר ורביצו ואין מקרידי: צפניה ג יג

הגהות הב"ח

א [ג] זרעה לה ואויל. י"ב [דוקא] שאלר בני בלוג זרעו וזמנו דאלמי זרע זרע שאינו ראוי לזרעה אבל אם אכל כל בני בלוג נמי לא צמחו לית לן למימר שכל בני בלוג זרעו זרע שאינו ראוי לזרעה:

הגהות הגר"א

א [ח] גמ' זרעה לה ואויל. י"ב [דוקא] שאלר בני בלוג זרעו וזמנו דאלמי זרע זרע שאינו ראוי לזרעה אבל אם אכל כל בני בלוג נמי לא צמחו לית לן למימר שכל בני בלוג זרעו זרע שאינו ראוי לזרעה:

עין:

א [ח] גמ' זרעה לה ואויל. י"ב [דוקא] שאלר בני בלוג זרעו וזמנו דאלמי זרע זרע שאינו ראוי לזרעה אבל אם אכל כל בני בלוג נמי לא צמחו לית לן למימר שכל בני בלוג זרעו זרע שאינו ראוי לזרעה:

א [ח] גמ' זרעה לה ואויל. י"ב [דוקא] שאלר בני בלוג זרעו וזמנו דאלמי זרע זרע שאינו ראוי לזרעה אבל אם אכל כל בני בלוג נמי לא צמחו לית לן למימר שכל בני בלוג זרעו זרע שאינו ראוי לזרעה: